

дій, з передбаченням відповідного фінансування в місцевих та обласних програмах.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
2. Постанова Приморського районного суду м. Одеси у справі №522/13731/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91158003>.
3. Постанова Білопільського районного суду Сумської області у справі № 573/1793/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91896506>.
4. Постанова Малиновського районного суду м. Одеси у справі № 521/13152/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91099100>.
5. Постанова Малиновського районного суду м. Одеси у справі № 521/12282/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90828827>.
6. Постанова Малиновського районного суду м. Одеси у справі № 521/13010/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91099099>.
7. Постанова Малиновського районного суду м. Одеси у справі № 521/11947/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90791196>.
8. Постанова Самарського районного суду м. Дніпро у справі № 206/5564/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85089682>.
9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
10. Постанова Київського районного суду м. Одеси у справі № 947/19684/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90814483>.

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Олена АЛЕКСАНДРЕНКО, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Питання ефективної протидії торгівлі людьми досі не втрачають актуальності, незважаючи на прийняті норми міжнародного і національного законодавства за вказаним напрямом, у тому числі з питань транскордонного співробітництва правоохоронних органів України з відповідними уповноваженими органами зарубіжних країн.

Вказаним злочинам притаманна висока латентність, окремі різновиди даного виду злочинної діяльності практично не виявляються правоохоронними органами. На сьогодні є певний досвід розслідування таких злочинів, проте, ще чимало питань залишилися недослідженими

науковцями і відсутні у методичних рекомендаціях. Можна погодитися з думкою, що говорити про наявність апробованої та ефективної методики розслідування даних злочинів передчасно [1, с. 4].

Одним з важливих чинників успішної протидії торгівлі людьми є швидке, повне і якісне розслідування вказаних злочинів, за матеріалами яких суд може винести вирок і призначити співрозмірне покарання, на тривалий час відбування покарання (а то й назавше) ізолювавши винних від вчинення протиправних дій. У свою чергу, розслідування не може бути ефективним без належного і активного використання спеціальних знань, сучасних можливостей судових експертиз, відповідного науково-технічного забезпечення. Розслідування будь-якого злочину наразі не обходиться без проведення експертиз, тим більше розслідування торгівлі людьми і пов'язаних з цим злочинів, які відзначаються кількістю видів експертиз та вирішуваних ними питань.

Таким чином, у протидії торгівлі людьми важливого значення набуває належне криміналістичне забезпечення розслідування таких злочинів, яке складають криміналістичні знання (зміст криміналістичної науки) та засновані на них навички і вміння співробітників використовувати науково-криміналістичні рекомендації, застосовувати криміналістичні засоби, методи і технології їх використання з метою запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів [2, с. 63-64].

На жаль, у даному напрямку наявні доволі суттєві недоліки. Практика свідчить про недостатнє використання спеціальних знань і можливостей судових експертиз для встановлення обставин вчинення протиправних дій та кола усіх причетних до цього осіб. Навіть у методичних рекомендаціях, які мали б містити усю необхідну інформацію для практичного її використання при розслідуванні торгівлі людьми, наявні суттєві прогалини щодо питань використання спеціальних знань, коли лише зазначається, яка експертиза призначається, без наведення переліку питань експертові в залежності від конкретної слідчої ситуації, та особливостей збирання і надання експерту зразків для дослідження. Тим більше, без вказівки про сучасні можливості тієї чи іншої експертизи у вирішенні завдань розслідування [3, с. 74]. Спеціальні знання у справах, пов'язаних з торгівлею людьми з метою експлуатації праці, можуть використовуватись у формі: 1) участі спеціалістів при проведенні допиту особи, потерпілої від торгівлі людьми; 2) участі спеціалістів при проведенні певних процесуальних дій під час судового розгляду (зокрема дослідження документів, звукозаписів, відеозаписів, пред'явлення для впізнання тощо); 3) призначення і проведення у суді експертизи (судово-медичної, судово-психологічної, судово-психіатричної, почеркознавчої, фоноскопичної тощо) [4, с. 101].

Педагоги, психологи, психіатри й лікарі повинні у встановлених законом випадках залучатися в якості спеціалістів під час проведення судового розгляду за участю неповнолітніх і малолітніх осіб. У даній категорії справ підхід щодо використання спеціальних знань зазначених осіб

(зокрема психологів та лікарів) є виправданим і щодо повнолітніх потерпілих. Участь психолога (часом - лікаря) дозволяє встановити контакт з потерпілою особою, стимулювати її до надання свідчень, допомогти усвідомити наслідки надання правдивих та неправдивих показів, роз'яснити причини тих чи інших дій суду й інших учасників процесу тощо. Сприятливі умови для надання потерпілими свідчень створюють передумови для формування доказової бази, яка відповідає вимогам всебічності, повноти та об'єктивності розгляду справи.

До судових експертиз, що найчастіше проводяться при розслідуванні торгівлі людьми, належать: судово-медична, судово-психологічна, судово-дактилоскопічна, судово-почеркознавча, експертиза звуко- та відеозапису, портретна експертиза, технічна експертиза документів тощо. Відповідні експертизи призначаються у цих справах залежно від обставин ситуації, що склалася. Так, у разі наявності даних про заподіяння потерпілій особі тілесних ушкоджень, інфікування небезпечними хворобами, у тому числі вірусом імунодефіциту, необхідно проводити судово-медичну експертизу для встановлення характеру, локалізації, давності та ступеню тяжкості заподіяних тілесних ушкоджень чи захворювань. Спеціалісти в області судової експертизи можуть чітко визначити й дати детальний висновок відносно вказаних форм заподіяної шкоди.

Необхідність у проведенні судово-медичної експертизи не завжди напряму залежить від часу звернення потерпілої особи та характеру заподіяної шкоди. Запізніле звернення потерпілого з приводу застосування фізичного насильства не означає, що сліди такого насильства не збереглися до цього часу і що наявні медичні документи не дадуть змоги судово-медичним експертам визначити давність, характер і ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. У таких випадках також рекомендується призначати комплексну медико-психолого-психіатричну експертизу. Відомо, що наслідки застосування до потерпілого фізичного насильства у минулому не проходять безслідно для його психіки. За допомогою психологічних симптомів, встановлених такою експертизою, можна в подальшому доводити ймовірність застосування до особи насильства, вони можуть підтверджувати правдивість її свідчень із цього приводу тощо.

Проводиться судово-почеркознавча експертиза, головним завданням якої є ідентифікація виконавця рукописного тексту, цифрових записів і підписів. Також може виникнути потреба у проведенні технічної експертизи документів, яка, у свою чергу, поділяється на експертизу реквізитів документів, експертизу друкарських форм і експертизу матеріалів документів. Інколи контроль за потерпілими здійснюється шляхом встановлення за ними відеоспостереження у місцях експлуатації, і якщо такі відеозаписи були виявлені та вилучені, може виникнути необхідність дослідити їх за допомогою технічної експертизи відеозапису [4, с. 102-103].

Окрім розглянутих напрямів використання спеціальних знань, враховуючи збільшення ролі сучасних комунікаційних можливостей та

засобів зв'язку (мережа Інтернет, соціальні мережі, веб-сайти, чат-боти, електронна пошта та ін.) у способах пошуку, заманювання та вербування майбутніх жертв торгівлі людьми, спілкування з співучасниками злочинної групи, слід активно вдаватися до консультацій відповідних спеціалістів, у тому числі щодо вибору виду експертизи та формулювання питань на вирішення експерта. Кваліфіковано проведена судова експертиза з вказаних питань може суттєво збільшити доказову базу слідства. Широке розповсюдження і використання інтернет-можливостей має для злочинців й інший, несприятливий бік, стаючи для них «ахілесовою п'ятою», а розслідуванню надає додаткові можливості виявити, зафіксувати та дослідити відповідні сліди.

Список використаних джерел:

1. Колесов А.И. Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений : дис. ... канд. юр. наук. Н. Новгород, 2010. 29 с.
2. Белкин Р.С. Понятие и содержание криминалистического обеспечения деятельности криминальной милиции // Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования / под. ред. проф. Т.В. Аверьяновой и проф. Р.С. Белкина. М., 1997. 400 с.
3. Особливості розслідування злочинів пов'язаних із торгівлею людьми: наук.-метод. рек. / Швець Д. В., Бугайчук К.Л., Федосова О. В. та ін.; за заг. ред. К.Л. Бугайчука та Д.В. Швеця ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 122 с.
4. Навчальний посібник для суддів з питань судового провадження у кримінальних справах щодо торгівлі людьми з метою експлуатації праці / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. Київ : Фенікс, 2014. 160 с.

КОЛІЗІЇ ГАЛУЗЕВОГО І КОНСТИТУЦІЙНОГО РОЗУМІННЯ НОРМ ПРАВА: НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ НА ЄДНІСТЬ СУДОВОГО ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Олена КОПИТОВА, суддя Північного апеляційного господарського суду, старший співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту права інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Період, який нині проживає Україна, називається перехідним. Швидкоплинні трагічні події останніх років впливають на соціальний зміст держави, роблячи його все більш строкатим, фрагментарним та поляризованим. Це є нічим іншим, як загостренням перехідних процесів, що